

Зовнішньоторговельне співробітництво України і США та шляхи його вдосконалення

У статті визначаються шляхи українсько-американського інвестиційного співробітництва як важливого механізму міждержавної промислової співпраці, що поглиблює виробничу кооперацію українських та американських компаній, а також формує інтернаціональні відтворювальні міжнародні зв'язки.

Ключові слова: інвестиції, інвестори, капітал, міждержавне співробітництво, торговельні відносини, динаміка торгівлі, глобальний ринок.

Внешнеторговое сотрудничество Украины и США и пути его совершенствования

В статье определяются пути украинско-американского инвестиционного сотрудничества как важного механизма межгосударственного промышленного сотрудничества, что углубляет производственную кооперацию украинских и американских компаний, а также формирует интернациональные воспроизводственные международные связи.

Ключевые слова: инвестиции, инвесторы, капитал, межгосударственное сотрудничество, торговые отношения, динамика торговли, глобальный рынок.

The article is determined by Ukrainian-American investment cooperation, as an important mechanism for inter governmental industrial cooperation that deepens industrial cooperation Ukrainian and American companies, and forms the international reproductive international relations.

Keywords: investments, investors, capital inter governmental cooperation, trade relations, the dynamics of trade, global market.

Постановка проблеми. На сьогодні особливої ваги набуває вдосконалення нормативно-правових умов забезпечення експортної підтримки продукції українських товаровиробників на американському ринку. До найактуальніших належать: гармонізація законодавчої бази України і США щодо зовнішньоекономічної діяльності; проведення інвентаризації нормативно-правової бази двох країн про стан виконання довгострокових угод про торговельно-економічне співробітництво; приведення у відповідність законодавства США і України у сфері тарифного і нетарифного регулювання, а також систем сертифікації та валютного регулювання; поетапне приведення державних стандартів України у відповідність до вимог міжнародних стандартів та ін. [2, 214 с.]. Характеризуючи фінансово-економічні заходи забезпечення інтересів українських товаровиробників на американському ринку, слід відзначити, що політика державної підтримки експортерів, що реалізується в Україні упродовж останніх двадцяти років, є, на нашу думку, недостатньо ефективною та оптимальною, оскільки вона не сприяє підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних товарів та послуг на світових ринках, розвитку та впровадженню у виробництво технологічних та інноваційних досягнень, розбудові ринкової інфраструктури.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Максимально повне використання Україною зовнішньоторговельного потенціалу в економічному співробітництві зі Сполученими Штатами Америки вимагає системної підтримки розвитку вітчизняного експортного потенціалу, яка б включала комплекс взаємопов'язаних нормативно-правових, фінансово-економічних і організаційних заходів та забезпечила б підвищення ефективності українсько-американського торговельного співробітництва. Різні аспекти даної теорії та практики розглянуті в численних працях зарубіжних і вітчизняних вчених. До таких досліджень слід віднести ро-

боти Бурша А., Герчікової І., Голубкова Е., Доула Р., Елдона І., Завялова Ю., Кезі М., Котлера Ф., Крістофера М., Маккенона К., Маккарті Е.Дж., Моблі Л., Портера М., Робінсона П., Романова А., Хопкінсона Р., Файнберга І., Шоу А.; українських фахівців: Войчака А., Королькова І., Кредісова А., Лук'яненка Д., Мартянова О., Мови В., Мозгового О., Новицького Є., Онищенко В. та інших.

Об'єктом даного дослідження виступає товарно-видовий і географічний розподіл зовнішньоторговельних потоків між США та їх торговельними партнерами, що формуються насамперед під впливом глобалізаційних факторів, пов'язаних з особливостями розвитку світового господарства, станом економіки цієї держави та їх політикою на національному і міжнародному рівнях.

Мета статті. У відповідності з об'єктом дослідження мета даної статті полягає в тому, щоб об'єктивно показати необхідність зростання ролі США як зовнішньоторговельного партнера України, що нині обумовлено насамперед нагальною потребою для нашої держави освоєння нових ринків збуту.

Виклад основного матеріалу. Невід'ємною і однією з найважливіших складових сучасного стратегічного партнерства України та Сполучених Штатів Америки в економічній сфері є інвестиційно-виробниче співробітництво, яке є ядром міждержавних коопераційних зв'язків, взаємодії та взаємодоповнюваності національних економік двох країн, а також забезпечення ефективного залучення країн до міжнародних каналів руху капіталу. Виключна важливість США як інвестиційного партнера України обумовлена насамперед необхідністю проведення масштабної реіндустріалізації вітчизняної економіки та нарощування її експортного потенціалу, підвищення міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних підприємств та переведення їх діяльності на світові стандарти. Так, закономірним результатом стрімкого

скорочення частки індустріального сектору у структурі економіки України стало руйнування коопераційних зв'язків між вітчизняними підприємствами та їх зарубіжними партнерами, набуття національною економікою чітко виражених спекулятивних рис, а також її орієнтація на нарощування імпортних операцій. Про це свідчать, зокрема, дані платіжного балансу України, поточний рахунок якого з 2006 року набув чітко вираженого хронічно дефіцитного характеру. Так, у 2006 році він становив $-\$1617$ млн., у 2007 році $-\$5272$ млн., у 2008 році $-\$12763$ млн., у 2009 році $-\$1732$ млн., у 2010 році $-\$3018$ млн., у 2011 році $-\$10245$ млн., у 2012 році $-\$14315$ млн., у 2013 році $-\$16355$ млн., а у 2014 році $-\$5332$ млн. відповідно.

Крім того, у сучасному глобалізованому світі за умов нарощування транснаціоналізаційних тенденцій у міжнародній бізнес-діяльності іноземне інвестування національних економік є важливим механізмом їх структурних трансформацій, а також впливовим економічним фактором інтеграції країн до світової економічної системи, активізації їх зовнішньоторговельних операцій та забезпечення економічного суверенітету [7, 351 с.]. Наявність такого взаємозв'язку підтверджує низка теоретичних концепцій, зокрема: концепція економічного зростання Р. Харрода і Е. Домара (згідно з якою завдяки інвестиційним потокам не тільки продукуються товари і послуги, але й нарощуються виробничі потужності країн); теорія Дж. Робінсон (обґрунтовує, що за умов однакових темпів зростання ефективного попиту і випуску продукції; незмінності частки капіталу, спрямованого на заміну застарілого обладнання, та співвідношення між працею та капіталом – можливе настання «золотого століття» економіки); а також теорія Б.Ф. Холізетц (згідно з якою міжнародні інвестиційні процеси та супутні їм економічні перетворення обов'язково повинні мати своїм наслідком зростання подушових доходів, а відтак – рівня добробуту населення) [10, 495 с.].

Водночас для країн – експортерів інвестиційного капіталу він стає не тільки ключовим фактором завоювання зарубіжних ринків, а й вагомим інструментом впливу на міжнародну безпекову сферу. Найбільшою мірою це притаманно Сполученим Штатам Америки, які традиційно дуже активно використовують інвестиційний фактор економічного впливу на окремі країни та цілі регіони, а їх інвестиційна політика перетворилась нині на невід'ємну складову національної зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної стратегії держави [5, 406 с.].

Що стосується українсько-американського інвестиційного співробітництва, то його, на нашу думку, слід розглядати як важливий механізм міждержавної промислової співпраці, що поглиблює виробничу кооперацію українських та американських компаній, а також формує інтернаціональні відтворювальні зв'язки. Крім того, через брак внутрішніх ресурсів фінансування економічного розвитку України залучення американського інвестиційного капіталу здатне не тільки подолати глибокий інвестиційний спад в економіці нашої держави, а й забезпечити надходження в економіку організаційного й управлінського досвіду Сполучених Штатів, їх інноваційних технологій, методів маркетингу й організації виробництва [3, 779 с.]. Це є потужним інструментом модернізації вітчизняного виробництва, нарощування і диверсифікації експортної діяльності вітчизняних підприємницьких

структур, що спроможне перевести українсько-американське економічне співробітництво на якісно вищий рівень стратегічного партнерства.

Про усвідомлення на найвищому державному рівні важливості нарощування масштабів і диверсифікації українсько-американського інвестиційно-виробничого співробітництва свідчить, зокрема, активна розбудова його інституційного забезпечення. Так, з 1992 року в нашій державі функціонує Американська торговельна палата, яка репрезентує інтереси іноземних інвесторів в Україні та сприяє розширенню їхнього кола. На сьогодні дана інституція об'єднує близько 600 ділових структур США та України і активно співпрацює з українською владою з метою покращення інвестиційного і бізнес-середовища, а також нарощування інвестиційних капіталовкладень у вітчизняну економіку з боку вітчизняних та американських інвесторів. Своєю чергою, у Сполучених Штатах з 1995 року функціонує Бізнес-рада Україна – США, що об'єднує нині близько 200 американських компаній і бізнес-структур і спрямована на всебічну підтримку у реалізації торговельних та інвестиційних інтересів в Україні через активний діалог з представниками українського уряду та керівниками бізнесу щодо усунення будь-яких гальмівних бар'єрів і перешкод у міждержавному торговельно-інвестиційному співробітництві.

Комплексне дослідження процесу інвестування Сполученими Штатами економіки України дає змогу зробити висновок, що воно фактично бере свій початок з розпаду СРСР. Однак суб'єкти господарювання двох країн активно включилися в систему міждержавного інвестиційного співробітництва лише з 1994 року, з якого, власне, і ведеться його облік з боку Державної служби статистики нашої держави. За роки незалежності України було сформовано доволі розвинуту нормативно-правову базу міждержавного інвестиційного співробітництва України і США, що регулює практично усі його напрями і форми. Тут слід відзначити, зокрема, такі нормативно-правові акти, як: Угоди між Урядом України і Урядом Сполучених Штатів Америки «Про сприяння капіталовкладенням» (1992), «Про заохочення та взаємний захист інвестицій» (1994), «Про торговельне та інвестиційне співробітництво» (2008); Хартію українсько-американського партнерства, дружби та співробітництва (1994); конвенцію «Про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи та капітал» (1994) та багато інших. Однак головним документом, що визначає нині стратегію співробітництва США та України, є Хартія Україна – США про стратегічне партнерство (2008), в якій відзначається, що двостороннє міждержавне співробітництво базується на спільних цінностях та інтересах, що включають «поширення демократії та економічної свободи, захист безпеки та територіальної цілісності, забезпечення верховенства права, підтримку інвестицій, інновацій і технічного прогресу» [9; 273 с.].

Розгалужена і диверсифікована мережа міжнародного виробництва, розбудована на основі прямого зарубіжного інвестування американських ТНК, привела до формування так званої другої економіки США. Вона не тільки посіла гідне місце у сучасній світогосподарській структурі, а й суттєво випереджає аналогічні сфери транснаціонального інвестування західноєвропейських і японських експортерів капіталу за виробничим,

науково-технічним і фінансовим потенціалом. Тут сконцентровано нині понад 20% виробничих потужностей США; у 2012 році на 26 тис. контрольованих американським капіталом зарубіжних підприємств – філіалах було зайнято 14 млн. працівників; активи зарубіжних підприємств американських компаній досягнули \$23,8 трлн., обсяг їхніх глобальних продажів перевищив 6,9 трлн.; а чистий дохід – \$1,2 трлн. відповідно.

Виходячи з цього можна зробити висновок, що офіційна статистика лише частково відбиває реальну динаміку і масштаби американських інвестицій в українській економіці, оскільки значні їх обсяги вкладаються нині через численні регіональні представництва американських компаній, або підконтрольні їм офшорні компанії. У стратегіях американських інвесторів щодо проникнення та закріплення свого капіталу в українській економіці значна увага надається прямим продажам, дистриб'юторським та франчайзинговим операціям, а також ліцензованому та спільному виробництву, що, як бачимо, охоплює ліву частку поширених у світовій практиці коопераційних угод [1, 263 с.].

Ще одна особливість інвестування з боку США економіки України на сучасному етапі – це кардинальні зміни у структурі американського акціонерного капіталу. Якщо ще десять-п'ятнадцять років тому у ньому домінували рухоме і нерухоме майно, то на сьогодні – грошові внески. І хоч грошова форма прямих інвестицій дає змогу спрямовувати їх на будь-які цілі фінансово-господарської діяльності (від придбання новітніх технологій до виплати заробітної плати працівникам), однак американські інвестиції у формі сучасних знань і технологій, міжнародних «ноу-хау» і новітніх технологій менеджменту, програмного забезпечення та інших нематеріальних активів, можуть мати більший економічний ефект, з погляду запровадження в Україні радикальних технологій та проривних виробництв світового рівня.

Доволі обнадійливі перспективи з погляду нарощування інноваційного потенціалу України вбачаються в інвестиційному співробітництві українських і американських суб'єктів господарювання у сфері медицини, розвитку біотехнологій та секторі високих технологій. Так, на сьогодні дуже активно використовуються послуги українських компаній у наукоємних сферах виробництва (програмування, телекомунікації та наукові дослідження), що отримують замовлення від американських компаній за аутсорсинговими контрактами [4, 405 с.].

У контексті аналізу українсько-американського інвестиційно-виробничого співробітництва не можна оминати увагою найуспішніші інвестиційні проекти, що були реалізовані в Україні за участі капіталу США, оскільки прямі інвестиції Сполучених Штатів у нашій державі зростають передусім завдяки капіталу американських великих компаній і транснаціональних структур, що прагнуть закріпитися на українському ринку та зміцнити свої конкурентні позиції на ньому через купівлю місцевих підприємств або заснування нових виробництв. У даному контексті слід відзначити, зокрема, інвестиції у мережу ресторанів швидкого харчування McDonald's; інвестиційні вкладення компанією Golden Telekom у сферу телекомунікаційних послуг та систем зв'язку; заснування інвестиційним фондом Sigma Bleyzer першого у новітній історії України «Українського фонду розвитку» (Ukrainian Growth Fund) та придбання ним права оренди близько 77 тис. га

сільськогосподарських угідь в нашій державі та ін. З огляду на наявність колосального інвестиційного ресурсу США необхідною і нагальною є активізація й інтенсифікація міждержавного інвестиційного співробітництва між Україною та Сполученими Штатами Америки насамперед на основі системної розбудови й імплементації українськими і американськими суб'єктами господарювання моделі інвестиційно-виробничої діяльності. Подібна форма міждержавного співробітництва передбачає насамперед розширення присутності американських інвесторів на вітчизняному ринку, їх широкий доступ до участі у приватизаційних процесах в Україні, а також допуск американських інвесторів до інвестування пріоритетних сфер і галузей вітчизняної економіки.

Висновки

Сучасне українсько-американське торговельне співробітництво має доволі суперечливий характер. Це виявляється у тому, що, незважаючи на позитивну динаміку міждержавної торгівлі і нарощування обсягів взаємного товарообороту, існують і такі диспропорції торговельних відносин, як нестабільність та циклічний характер динаміки взаємної торгівлі, наростання дефіциту зовнішньоторгівельного балансу України у торгівлі із США, неефективність товарної структури міждержавних експортно-імпортних операцій та нееквівалентність товарного обміну між двома країнами. Україна у торгівлі з США репрезентується переважно як держава з малоперспективним, з погляду міжнародної спеціалізації, виробництвом товарів, котрі характеризуються слабким динамізмом попиту і надлишковою пропозицією на глобальному ринку. Вітчизняні суб'єкти господарювання недостатньою мірою використовують можливості високотехнологічної моделі міжнародної конкурентоспроможності, а їхні конкурентні позиції на американському ринку базуються головним чином на порівняльних перевагах низької вартості робочої сили та експорту низькотехнологічних товарів з невисоким рівнем доданої вартості. Це суттєво звужує можливості нашої держави щодо реалізації своїх національних економічних інтересів на американському ринку, гальмує темпи зростання національної економіки, суттєво погіршує умови торгівлі та виснажує вітчизняні фінансові ресурси. З-поміж причин, що упродовж останніх років негативно впливають на розвиток двостороннього торговельно-економічного співробітництва між Україною та Сполученими Штатами, основними є наступні: скорочення в нашій державі виробництва основних груп експортних товарів через збереження високих ставок податків та банківських кредитів; низька конкурентоспроможність вітчизняної продукції на американському ринку; слабкість механізмів державної підтримки вітчизняного експорту на ринку США; недосконалість регуляторної бази українсько-американського співробітництва, зокрема у фінансовій та податковій сфері, сільському господарстві та митній справі; слабкість розвитку секторального співробітництва України і США; низька маркетингова активність українських підприємств на ринку США; недостатній захист інтелектуальної власності в Україні; незгармонізованість американських і українських стандартів та процедур сертифікації продукції; існуючі тарифні та нетарифні обмеження у торгівлі України

із США; неврегульованість проблеми щодо запровадження Сполученими Штатами антидемпінгових обмежень та компенсаційних мит на окремі види української продукції. Таким чином, максимально повне використання Україною зовнішньоторговельного потенціалу в економічному співробітництві зі Сполученими Штатами Америки вимагає системної підтримки розвитку вітчизняного експортного потенціалу, яка б включала комплекс взаємопов'язаних нормативно-правових, фінансово-економічних і організаційних заходів та забезпечила б підвищення ефективності українсько-американського торговельного співробітництва.

Список використаних джерел

1. Горбач Л. Міжнародні економічні відносини: Підручник / Л. Горбач, О. Плотніков. – К.: Кондор, 2011. – 263 с.
2. Дахно І. Міжнародна економіка: Навч. посіб. / І. Дахно, Ю. Бовтрук; Міжнар. акад. управл. персонал. – К.: МАУП, 2013. – 214 с.
3. Економічна теорія: Підручник / В.М. Тарасевич, В.В. Білоцерківець, С.П. Горобець, О.В. Давидов та ін.; За ред. В.М. Тарасевича; М-во освіти і науки України, Нац. металургійна акад. України. – К.: Центр навчальної літератури, 2011. – 779 с.

4. Козик В. Міжнародні економічні відносини: Навч. посібник / В. Козик, Л. Панкова, Н. Даниленко. – 4-те вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2014. – 405 с.

5. Липов В. Міжнародна економіка: Навч. посібник / Володимир Липов; М-во освіти і науки України, ХНЕУ. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2012. – 406 с.

6. Міжнародна економіка: Підручник / Г. Климко, В. Рокоча; Ред. А. Румянцев; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К.: Знання-Прес, 2010. – 447 с.

7. Міжнародні стратегії економічного розвитку [Текст]: навч. посібник / За ред. Ю.Г. Козака, Ю.І. Еханурова, В.В. Ковалевського; М-во освіти і науки України, Одеський держ. екон. ун-т. – К.: Центр навчальної літератури, 2011. – 351 с.

8. Одягайло Б. Міжнародна економіка: Навч. посібник / Б. Одягайло. – К.: Знання, 2014. – 397 с.

9. Передрій О. Міжнародні економічні відносини: Навч. посібник / О. Передрій; М-во освіти і науки України, Закарпатський держ. ун-т. – К.: Центр навчальної літератури, 2011. – 273 с.

10. Савельєв Є. Міжнародна економіка: теорія міжнародної торгівлі і фінансів: Підручник для магістрантів з міжнарод. економіки і держ. служби / Є. Савельєв; За ред. О. Устенка. – Тернопіль: Економічна думка, 2013. – 495 с.

УДК 336.14:338 (477)

Н.В. КОРЕНЬ,

к.е.н., Національний інститут стратегічних досліджень

Бюджетна безпека як складова економічної безпеки: сутнісно-структурний аспект

У статті проаналізовано сутнісні характеристики та особливості бюджетної безпеки як складової фінансової та економічної безпеки держави. Визначено роль її впливу на ефективність реалізації бюджетної політики. Виконано аналіз концептуальних аспектів структурного механізму бюджетної безпеки. Обґрунтовано підходи до визначення дефініції бюджетна безпека.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова безпека, бюджетна безпека, бюджетна система, ризики, системний підхід.

Н.В. КОРЕНЬ,

к.э.н., Национальный институт стратегических исследований

Бюджетная безопасность как составляющая экономической безопасности: дефинициально-структурный аспект

В статье проанализированы концептуальные характеристики и особенности бюджетной безопасности как составляющей финансовой и экономической безопасности государства. Определена роль ее влияния на эффективность реализации бюджетной политики. Выполнен анализ концептуальных аспектов структурного механизма бюджетной безопасности. Обоснованы подходы к определению дефиниции бюджетная безопасность.

Ключевые слова: экономическая безопасность, финансовая безопасность, бюджетная безопасность, бюджетная система, риски, системный подход.

N. KOREN,

PhD, The National Institute for Strategic Studies

Budget security as a component of economic security: concept-structural aspect

In the article descriptions and features of budgetary safety are analysed as component financial and economic safety of the state. The role of her influence is certain on efficiency of realization of fiscal policy. The analysis of conceptual aspects of structural mechanism of budgetary safety is executed. Going is reasonable near determination of definition budgetary safety.

Keywords: economic security, financial safety, budgetary safety, budgetary system, risks, approach of the systems.

Постановка проблеми. Сучасний світ характеризується ускладненням економічних систем, прискоренням еволюційних процесів, посиленням нестійкості та нерівноваги соціально-економічного розвитку в умовах системної невизначеності глобалізаційних викликів та ризиків [1, с. 5]. В умовах

глибоких суспільних зрушень в економічній, соціальній та політичній сферах, збройного протистояння у південно-східному регіоні вагомої значущості набувають питання забезпечення безпеки усіх сфер життя держави. Бюджетна система, як і будь-яка інша складна система, підкоряється універсаль-